

III.

AZ 1833-KI

NAGY JUTALOM FELOSZTÁSA.

FELELET GR. DESSEWFFY JÓZSEFNEK.

„Két koszorús költőink újra tisztázott 's kiadott munkái jöhetvén egyedül megjutalmazás alá, meg kell vallanom szerénykedő kétkedésemet, mert koszorúsok között bajos választani. Két ragyogva tündöklő elmék' fénye még erősebb alkotású szemeket is meghomályosíthatna. Az egyik a' költészet' szebb útját még jobban megtörte, 's amannak több neveiben szerencsésen gyakorolta magát; a' másik kevesebbe nyitott utat, de szintúgy szívet ragadó és elmét bájoló genialitással. Egyik a' közelebb múlt kornak dísze, a' másik a' jelenlévőnek. Nincs most rá idő, aesthetikai vizsgálatok alá bocsátani a' két nagy szellemű író, kinek egyike nyelvünk' képessége mellett, a' nálunk is már honosodni kezdő görög és romai költészet' formáit bővebb gyakorlatba hozta, a' másik ügyes módosításokkal a' régiebb nemzeti formákhoz ragaszkodott, — egyiknek igen értelmes és tudományosan fejtegető kritikus juta, a' másikat csak köz-érzelem szerint izleljük és magasztaljuk; — egyiknek több olvasója, a' másiknak több csudálója, —

mind a' kettőben büszkélkedik a' nemzet. Így állván a' közérzetek két nagy költőink iránt, súlyosodik a' választás, és sokat vesz természetí edességéből. Valamint tehát derűst csillagos égkor is a' vihar alatti hajóbul hullámok közt és felettök remegve parti toronylámpást keresünk; úgy kéatelemtettem én is valamelly vezér idea után indulni: és ez nekem nemzetünk' mostani állásában az a' kérdés, hogy „a' két költő közt melyiknek jutalmaztatása fogna hihetőleg több köz örömet hazánkban gerjeszteni?” Nagy lélek lakván a' nagy költőkben, nem merek tartani, a' jeles és egymást becsülő két vágytárs' valamelly picziny és irigykedésből származható megszomorításától, akár egyiknek adjam a' fent említetteknek fogva a' pálmát, akár a' másiknak; hiszen ha az akademia' rendszabásai szerint, a' tudós Társaságnak nem szabad megosztani a' jutalmat, — tehetik azt egymás között a' nagy költők, — kik úgy is minél fentebb ihletűek, annál kevésbé lehelnek e' sáros föld golyó' mélyéből felkerült ásványok' világában, és minden csillogó aranyból a' dicsőséget nagyobbra becsülik.

Meg lévén a' felől győződve, miként szűli a' közérzelem főképen a' közvéleményt, mi szerint lehet egy még hatal tudós társaságnak, midőn a' köz műveltségen dolgozik, csak lassan-lassan a' művészség' többségeihez a' fentebbi kimívelődésbe be, és abban előlépő nemzetet felrántani, hogy ránk nézve a' literatura czél ugyan, de a' nemzeti műveltségre, melyet nyelvünk' kimívelődése által gyarapítanunk és terjesztenünk kell, csak eszköz; mikép le kell egy kissé a' nemzet' többségéhez ereszkedni, ha a' súlyosság, az erkölcsi világban is divatozó törvények' ellenére léposónként a' nemzetet mind fellyebb meg fellyebb emelni törekszünk, meggondolván, hogy Kisfaludy Sándor' muzsája eddig elé inkább nemzeti szellemű és formájú, — meg nem felejtkezvén, hogy főleg a' lelki szerelem' lelkes daljai minden miveltebb nemzet' sajátja, hogy ezen emberiség' virágjában minden megszeliült szív osztozik az egész világon, — megfontolván, hogy némelly

munkáinak fordítása bár mi hiányos legyen, a' külföldön is már megízleltetett, — gondolóra tévén, hogy bor-hévnélküli, hol buzgó lánggal, hogy gyengédeden ömlő „magyar Anakreonunk” — füzeteivel nemzetünk' szebb része' asztalkáin aligha nem mindenhol összetalálkozunk, — ősmervén azt a' véghetetlen befolyást; mellyel a' nemzetek' akár csínosodása, akár elfajulására, mindég és minden szer-te hatott, hat, és hatni fog a' Szép-nem, melly csaknem hason fele részét, vagy még többjét is teszi mindenütt a' harcok' csapásai alatt bőven húltni szokott férfiak számának, az őszebb és az évek' terhei alatt meggörnyültek; azonban valamint még nem rég egész elevenséggel virító, úgy még most is eléggé zöldellő Kísfaludy Sándornak, ki-nek az ifjabb költő (Vörösmarty) — ki előtt még olly nyúló a' jövődőség, — bizonyosan maga is ajánlaná a' jutalmat: nyújtanám ez úttal az arany koszorút.”

Gr. Desseuffy József az 1833d. nagy jutalom' tárgyában munkálkodó küldöttséghez. (L. Felsőmagyarországi Minerva, tizedik évi folyamata. 1835. I. köt. 173—175).

Mielőtt a' nemes grófnak e' soraiban foglaltatott okoskodásaira tennők észrevételeinket: a' hosszú bevezetésnek (mellyet helynyerés végett nem írtunk-ki) azon állítása' rövid vizsgálatát bocsátjuk előre, melly szerint az akadémia csak úgy érheti-el célját, ha az az ország' bizodalmaival tiszteltetik-meg, e' bizodalmat pedig az alaprajzhoz, mint evangyeliomhoz, szoros ragaszkodás fogja leginkább biztosíthatni. A' tétel, mindkét részében, áll; de nem áll az, a' minek belőle

közvetve következtetése végett a' gróf azt szóba hozza: hogy t. i. *a' jutalom' felosztása eltávozik az alaprajztól, 's így, u' jutalom' felosztását országos bizodalmatlanságnak kell követni.*

Mert mindenek előtt az akademia, midőn 1834ben a' nyomtatott munkák' megjutalmazására szabott pénzmennyiséggel *két munkát* tisztelt-meg, épen azt tevé, mit az *Alaprajz* rendel következő szavaival: „Vizsgálat alá vétetik a' közelébb lejárt esztendőben kijött minden magyar könyv.... 's közülök *A' KÉT LEGJOBB* az igazgató testnek, megjutalmaztatásra bemutatattatik.“ A' kétszáz arany' felosztása tehát egy, környülményektől feltételezett 's akármikor változtatható *igazgatósági határozatnak*, maga az igazgatóság által történt felfüggesztése 's az ALAPRAJZHOZ visszatérés volt. 'S így épen ezen cselekedete a' társaságnak nincs teljességgel arra idomítva, hogy a' gróf' véleményeként bizodalmatlanságot támasszon. Sőt arra látszik inteni, hogy mind addig, míg kettőnek nem járhat külön az igazgatóság által határozott 200 arany, tehát öszveszen 400: mind addig ez a' kisebb summa is, ez a' 200 arany, az alaprajz' értelméhez képest, két munkának jusson. Azonban e' tárgynak feszegetése va-

lamint fontolgatása annak, mi jobb, vagy igazságosabb, 's mi vezethette az igazgató-ságot e' határozat' tételére? nem e' helyre való.

A' társaság tehát a' gróf által felhozott esetben csak egy, minden évben változható végzéstől tért-el, 's az ALAPrajznak egész mértékben eleget tett.

'S most a' kérdés' tárgyához! A' nemes gróf azt akarja megmutatni, hogy Kisfaludy inkább érdemle jutalmat, mint Vörösmarty, 's e' végre párhuzamot von kettejük közt. Kövessük azt egész figyelemmel. „*Az egyik a' költészet' szebb útját még jobban megtörte, 's amannak több nemeiben szerencsésen gyakorolta magát; a' másik kevesebbe nyitott utat, de szintúgy szívet ragadó és elmét bájoló genialitással.*“ Megvallom, e' charakteristikából nem vehetem-ki egészen, ki az *egyik* és a' *másik*, mert sem ez, sem az nem helyegzi, egymás átellenében a' két költőt. Ki „*törte-meg jobban a' költészet' szebb útját?*“ Kisfaludy jeles *dulokat* írt nagy számmal, de azok határozott szűk korlátok közt mozogván, a' gondolat csak ritkán találta a' formával annyira compenetrálva lenni, hogy ez amazzal az együvé olvadás' belső szükségét hagyná feltenni. Mert a' 400 dalt

alkotó 400 gondolat közt van, melly teljesb és hathatós b kifejlhetésére több vagy hosszabb sorokat kíván vala; de van hasonlíthatlanúl több, melly jóval kisebb testű, 's nem egyéb egy kellemes ötletnél, egy epigrammai szökkenésnél, egy kis antithesis szövénynél; már ezeken bugyog a' bő ruha, 's mihez természeténél fogva rövid, talán tömött 's concis epigrammai forma illett volna, hasonló, Kazinczyként, egy nyilhoz, „melly célra fut és öl“, egy csókhöz, melly „elesattan — 's oda van, de az ajkak lángolnak, a' kebel égve liheg“; annak praedestinationál fogva tizenkét soron kell végig vonczoltatni, 's hogy a' tizenkét sor beteljék, sok szóval, synonym- és nem synonymekkel kelle azokat kitönni. Himfy' szerelmeiben tehát a' külső formára nézve nincs különös nyereség, 's kisebb sokkal, mint a' sonett' formájával, melly minden illy meghosszabbíthatlan 's megrövidíthetlen kapták' vétkeiket hordja ugyan magában; mindazáltal ha válogatással, 's nem ex professo egész köteteken át alkalmaztatik, nem csak, hogy így fejezzem-ki magamat, kényesebb termetű, 's változatosabb bájjú, hanem többet is vehet-fel: 's midőn a' Himfydal, nem bánom, egy szárnyas angyalfőhöz hasonlít, a' sonett egész és ép geniust

mutat. Azon, magában ugyan csinos, de könyveken végig hurczolva monotonijával véghetetlenül fárasztó 's untató formában olly nagy úttörés nincsen. És emlékezzék a' nemes gróf, hogy, ha formáról van szó, 's forma' kimutatásáról, 's példány' állításáról, mindegy, többször vagy kevesebbszer ismétlje azt valaki, sőt példányul egy is elég; 's így a' kezdő művésznak inkább törhet valaki útat tíz darabbal, ha azokban tíz forma állítatott-fel, mint négyszázzal, ha ezekben csak egy. — Azon lyrai darabok pedig, miket Kisfaludy Sándor *énekek*nek nevez, végetlen árakhoz hasonlóak, mellyeken, mit nem tagadhatni, számos kellemes virág úszdogál ugyan, de szinte nem szolgálhatnak példányokul, általok szintúgy nem, sőt még kevesbbé lehetett út törve, minthogy azokban szabad kéj szerint, minden művészi számolás, a' hatásokkal czélirányos gazdálkodás, mérték és czél nélkül bugyog a' költőnek képekben gazdag ere. Ezek szabadon született gyermekei a' természetnek, mellyeknek anyagok jó, de egyéb kevés; hasonlóak az *erdőhöz*, mellynek rendezése, fái' válogatása 's elhelyhetése nem árul-el művészi kéz' hozzájárulását, pedig mind Kisfaludy Sándor, mind a' nemes gróf, ha mezei lakjok köré

fákat akarnak ültetni, például parkot veendének 's nem talán a' Bakonyt, 's mesterül kertészt, nem erdőszt. Mindkettőnek meg van a' maga saját 's külön nemű becsé és érdeme, de illy alkatú énekekkel, ha azok szinte elsőkk lennének is a' magok' nemében, utat nem törünk. Mert a' mi bennök becses, a' költői lélek, az el nem tanulható, azt a' természettől kell nyerni; a' mi pedig eltanulható, annak eltanulása veszedelmes inkább mint ohajtható, mert szétvizezésre, minden gondolatocskának szóözönökbe fullasztására vezet mindenkit, ki *legalább is* Kisfaludy Sándor' képzelmével nem bír. Ki pedig ezzel bír, annak nem leszen nehéz művészibb formát magától találni. Itt tehát út nincsen, csak végtelen síkság és tenger. — De Kisfaludy Sándor *regéket* is írt. Nem bocsátkozom itt annak nyomozásába, historiai valóság-e az a' kor és azok az emberek Kisfaludy Sándor' regéiben, mert szorosan poetai szempontból elég, ha belsőleg valók; hanem csak azt érdeklek, hogy a' *forma*, a' belső és külső, itt is az „*énekekével*“ rokon, 's mivel az nem annyira forma mint *nem-forma*, csakugyan lelkesb íróinktól fel sem is vétetett, poeticánkba által nem ment, 's így általok senkinek és semmire út nem nyílt,

Végre a' drámákról, úgy hiszem, a' nemes gróf nem fogja sem kívánni, sem óhajtani, hogy szóljak. — Mind ezeket bizonyítja historia literariánk is, mert Kisfaludy Sándornak mímelői voltak ugyan, kiknek emlékezetét egy rövid év eltüntette; de követői a' kor' lelkesbjei közt nem. A' minek könnyen feltalálható, igen természetes oka az, hogy Kisfaludy Sándor sokkal subjectivusabb lélek, mint hogy szerencsés iskolát támasszon. Ő mindenben és mindenütt csak önnön maga, Kisfaludy Sándor lévén, egy hangú és egy színű Himfyben és Gyulában, régibb 's újabb regéiben, didaktikus darabjaiban 's dramáiban: a' mennyiben ezek vagy azok becsesek, önnön sajátsága, 's hogy úgy szóljak kisleludysága által becsesek, mit nem lehet követni, hanem csak majmolni, mert a' mi nincs magunkban, azt hazudnunk kell; csak azt vehetni által, mi *obiectivum*, t. i. a' rajtunk kívül levőnek nem a' magunk', hanem annak természetéhez képest visszaadása' módját. Ezért támaszta Goethe iskolát, melly a' művészetben időszakaszt alkotott; midőn Schiller, a' nagyobb lángelme, de subjectiv költő, nem.

Vessünk egy pillantatot *Vörösmarty'* költői pályájára. Ez tíz év alatt majdnem an-

nyit ada mint amaz közel negyven alatt. De e' művekben *melly különféleség!* Pedig a' művészetre nézve ez jó tekintetbe. Vörösmarty nem csak a' költészet' mind a' három fő nemében ada jeles műveket, hanem azok' különböző al ágaiban is. Vörösmarty a' kisded epigrammától kezdve a' dal' és elegia' külön nemein keresztül az ódáig, a' románcztól a' poetai elbeszélések' több fajain át a' nagy epopoeiáig, 's a' dramában a' víg és tündértől a' historiai és magas tragikumig sok és sokféle, nagy és nagyszerű, vagy legalább első, 's itt ott vétkek mellett is mindig rendkívüli művekkel gazdagítá literaturánkat, 's lőn — mit kétségbe bizonyosan nem húzand senki — a' romántos iskolának, mellynek mind eddig az egy Zrínyi volt művészetünk' mezején képviselője — de nem ismert, vagy félre ismert, vagy nem értett, föl nem fogott képviselője, 's vezér követők nélkül — feltámasztója, vagy inkább újra és szebb fényben alkotója. 'S midőn Kisfaludy Sándor csak olvasót szaporított — mi bizonyosan nagy, felette nagy érdem — Vörösmarty művészsegünk' körét tágította, annak új fordulatot adott, benne új időszakot kezdett, melly legalább nem kisebb érdem amannál. 'S Kisfaludy Sándor élni fog mint népi költő, midőn Vö-

rösmarty a' művészet' sanctuariumában ragyogand; 's innen van az, mit gróf Dessewffy igen valóan mond, hogy Kisfaludy Sándornak több a' kedvellője, mert a' nép teszi a' többséget, midőn Vörösmartynak több a' csodálója, mert ennek publicuma inkább a' műértőkből áll. Kisfaludy Sándorra nézve nem lehetne veszedelmesebb összeállítás, mint Vörösmartyval, mért végtére is, érdekében lévén a' műveltségnek, helyes irány' tekintetéből a' míveltségnek is, a' magasb érzésnek a' köz érzelem felett, a' mélynek a' sekélyes, a' nagynak a' közönséges felett, a' nemesb formáknak a' csak könnyű, az aczélmetszésnek a' fametszés felett kivívni a' győzödelmet: majd egyszer a' két költő közt párhuzamot kell vonni; 's megmutatni, miképen a' Kisfaludy Sándor' kedves Musácskája különbözik a' Vörösmarty' nagyszerű Jupiter istenétől; 's miképen ama' kedves leánykának el kellend halaványodni az Olymp' ura előtt; meg kell majd mutatni, miképen Kisfaludy nem „*inkább nemzeti szellemű és formájú*“, mint a' nemes gróf mondja, ha *nemzeti szín* alatt nemzeti érzés és gondolkodás értetik, 's a' *nemzeti formával* belső formát 's nem *mértéktelen* verset jegyzünk-meg; 's hogy azon állítás, mi szerint Kisfaludy *ügyes módo-*

sításokkal a' régiebb nemzeti formákhoz ragaszkodott, épen Vörösmarty' többféle műveiről áll, Kisfaludy Sándoréiról pedig épen nem, ha csak ismét a' „mértéktelen rímes versformába“ nem helyhetjük a' nemzeti formákat, millyenekkel azonfelül még Vörösmarty is élt. 'S ha egyfelül Kisfaludy Sándor *egy és csak egy* versformát talált, melly véghe-tetlen könnyűségével annyira ajánlkozik a' nagy számnak; Vörösmarty nem csak „a' nálunk is már honosodni kezdő görög és romai költészet' formáit hozta bővebb gyakorlatba“ mint a' nemes gróf mond, hanem számos különkülönféle új formákat állíta-elő dalai 's románczaiban, 's azt mutatta, mikép a' művész műveinek mint tárgyát, szellemét és hangját, úgy formáit is sokféleképen tudja változtatni. Hogy Kisfaludy Sándor *szerелем* dalait írt, mellyek *minden nemzet' sajátja*, legalább Vörösmarty' átellenében nem argumentum, ki szinte írt számos szerelemdalokat; 's még kevesbbé az, ha tekintetbe vesszük, hogy Kisfaludy Sándor *egy szív' szerelmét*, 's így egyféle szerelmet éneklett, midőn Vörösmarty nem csak a' legkülön-bözőbb helyzetű, hanem a' legkülönfélébb individualítások' szerelmét is éneklette. — 'S ki állíta még, hogy *egy* több legyen mint

több? De ezen állítással a' nemes gróf nem is akart egyebet mondani, mint hogy Kisfaludy Sándor egy, minden nemzetnek saját érzést éneklett; mihez mi azt adjuk, hogy Vörösmarty is egy, minden nemzetnek saját érzést éneklett. — Hogy Kisfaludy Sándor' némelly munkáinak „*fordítása megizlettett*“, azt meg fogom czáfolni bizonyos tapasztalásból, ha a' nemes grófnak elébb tet-szeni fog bebizonyítani állítását. Hogy Kisfaludy Sándor' munkái „*asszonyi világ közt is elterjedtek*“, minthogy az *elterjedés* 's az *olvasószám*' elvéből vett ok, tehát statisztikai nem kritikai ok; melly egyébiránt asszonyokból álló akademia előtt lehetne fontos, de férfi akademia előtt, bár mint hódoljon is ez a' szép nem' kellemeinek 's érzéseinek, itt czáfolatra nem szorúl. Hogy pedig Kisfaludy Sándor a' *közelebbi kornak díszé*, Vörösmarty a' *jelenlévőnek*: mivel a' jutalom épen a' társaság' evangeliuma (az alaprajz) szerint a' jelenkor' bajnokainak van kirendelve, egyenesen az állító ellen szól. — De, úgy mond még a' gróf: az *ifjabb költő előtt még olly nyúló a' jövődőség*; azaz, ez még nyerhet, talán többször is. Minde-nek előtt az alaprajz nem férfiakról, hanem

munkákról szól *); a' *kor* pedig, ha egészen hasonló környülmények közt, millyeket nem is képzelhetni, egyetlen egy elválasztó elvül találna felvétetni, kérdés: az alaprajz' szelleme szerint annak lenne-e a' jutalom adandó, kitől többé feltűnőt várni nincs a' ter-

a) A' nemes gróf a' felebb fejtegetett elv ellen, melly szerint az akademiának nem hátra, hanem előre kell néznie, jutalmat nem magáért, hanem a' literatura' kedvéért, segedelmül, kell osztania: talán Kresznerics' szótárának megjutalmaztatását fogja felhozni. Itt, úgy szóland, az író meg volt halva, 's így segedelem vagy jövődőségről nem lehet szó. — De minekutána az akademia' fő elve e' tárgyban: a' szerzők' segítettését csak *munkáik'* becséhez mérni; midőn Kresznerics' nyelvtudományi munkájához, más munka hasonbecsűnek nem ítéltetett, a' jutalomnak szükségkép a' munkához kelle tapadni, 's az akademiának, Kresznerics' hagyományosait tekintetbe vévén, nem volt oka azt tőlök megtagadni. A' *segedelem'* elve tetemesen csökkenne, ha azon munkáknál, mellyek nem *lángész'* hanem *szorgalom'* munkái, a' jutalom, elvnel fogva megtagadtatnék tőlök, mi-helyt szerzőjük nem él. Mert gondolható ily munka, mellynek folytatásába a' korosabb szerző bele fáradna, ha azon remény nem élesztetné, hogy ha elkészülte után azonnal elhal is, érdemlett jutalmától örökösei el nem esnek. Hogy pedig ily jutalom méltatlan örököseknek ne jusson, arról gondoskodott az akademia, azt végezvén, hogy e' pontnak minden különös esetben különös elhatározását fenn tartja magának. (Lásd Magyar tudós társasági névkönyv, 1836-ra, l. 46, d) alatt).

mészet' szokott rendén; vagy annak, kiben még többekre 's nagyobbakra van erő és képesség, 's kit ennél fogva minden módon azon állapotba kell helyhetni, hogy folyvást a' literaturának szánhassa napjait, 's minél több olly jeles művet adhasson, millyekért már egyszer nyert jutalmat. Avvagy nem nyer-e a' literatura, ha ugyan az még többször is nyer jutalmat, azaz, ha még többször is ad a' már egyszer jutalomra érdemesített, magas becsű munkát? Olly intézet tehát, mellynek jutalmazáskor maga a' jutalom *cél*, 's melly nem néz előre, hanem hátra: egy elmúlt kor' hőseit fogja *hasonló környűlmények* közt megtisztelni; melly pedig, előre nézve, jutalom czím alatt az erőben lévő, tehetős férfiakat akarja *segíteni*, hogy még nagyobbakat adhassanak, az a' fiatal bajnoknak adandja a' pálmát.

'S ezek körül belől a' nemes grófaak okai, mellyeket a' két koszorús író' munkáiból 's személyéből vett. Néhány külső oka még ez. *Mellyik gerjeszt több közörömet hazánkban?* Nem igazítjuk-meg itt a' kifejezést, melly *több és kevesebb* örömet tud ollyat, melly egyszersmind *köz* is; nem érdekeljük, hogy, ha igaz az, hogy Kisfaludy Sándor a' legközelebb múlt kor' embere, az ő jutalmaz-

tatása a' múlt kor' emberei közt fog nagyobb örömet támasztani, emez pedig a' jelenkoréi közt, kik literaria statistikánk szerint alkalmasint többek; hanem kérdezzük: Egy tudományos intézet' tetteinek lehet-e vezérok a' hazában nyilatkozandó érzelem, 's az ebből támadandó köz vélemény? Bizonyosan nem. Ez annyit tenne, mint illy intézetet nem tudományos elvektől, hanem a' többségtől, melly ilyenekben nem is lehet competens, függővé tenni. Pedig hatása csak úgy lehet üdvös, ha független; neki kell vezetőnek lenni, vagy elmulnia. Az elvekre nézve szükség, hogy a' közvéleményt tisztelje, mert az elvekhez tud a' nagy szám is, az elveket a' legegyszerűbb, de józan ész is felfoghatja, megítélheti; de az alkalmazásban csak azok lehetnek competensek, kik az egyes tárgyak' száz és ezer oldalait hosszadalmas tanulás, és sokféle hasonlítás által fel tudják fogni 's latolgatni. Melly egyszerű elv, például, az: *Ki gyilkol, életével lakoljon*; ezt érti, megítélheti a' nagyobb szám is; de egyes esetben tanácsos lenne-e minden gyilkost a' nagy számnak általadni? Nem lennének-e esetek, hol az, kit a' törvényszék feloldana, elítéltetnék; 's kit ez elítélne, a' nagy szám által feloldatnék? 'S mint itt, úgy mindenben, 's

így a' tudományos kritikában is — melly maga vezethet valamelly testesületet szellemi mű' jutalmazásában — az elv' alkalmazását nem lehet közönségre bízni, hanem azokra, kiknek kötelessége minden készüllettel illy, sokszor nehéz ítélethez járulni; és rendeltetésénél fogva tudományos alapra, nem közönség' többségére építeni ítéletét. Azt mondja még gróf Dessewffy: *le kell a' nemzet' többségéhez ereszkednünk, ha felebb akarunk emelkedni.* Igen, azt kell tennünk. Le kell ereszkednünk a' többséghez, melly mindenkor kevesbbé értelmes, kevesbbé mivelte része a' nemzetnek, azzal, hogy tanítjuk foghatóságához szabott módon, oktatjuk köréhez tartozó ismeretekben, 's így fokenként, a' miveltebb osztály' rangjára, a' jóllét' azon lépcsőjére emelhessük, mellyre a' status' physikai viszonyainál fogva lehető. De erre sem Kisfaludynak, sem Vörösmartynak, sem senkinek másnak jutalmaztatása nem vezet.

Nem állnak tehát a' grófnak írott okai Kisfaludy Sándor' megjutalmaztatása mellett Vörösmarty ellen; de a' gróf az akadémia' gyűlésében, a' vitatások' folyamatjában nyilván és magyarán elismeré, hogy *Vörösmar-*

ty sokkal nagyobb költő mint Kisfaludy Sándor, olly állítás, melly a' gróf belátásának 's nemes nyíltságának szükséges következése volt; és csak a' szív, az idősebb költőhöz vonzalom bírhatta őt arra, hogy az ifjabbat a' jövődőséghez utasítsa. Ezzel azonban nem küzdök itt, mert a' szó repül, 's lehetnének, kik épen az illyet elfeledék. — Ha nem minekutána a' nemes gróf jónak ítélte a' maga véleményét a' közönség' elébe terjeszteni, engedje-meg, hogy ugyan azt tegyem én is, 's állítsam, hogy Kisfaludy Sándor' és Vörösmarty' 1833-ra koszorúzott munkáik közül a' pálma, belső érdemöket tekintve, csak Vörösmartyéit illethette, 's különös constellationnak kelle annak lennie, melly a' többséget felosztásra bírhatta. Nem bocsátkozom itt a' két költő' egész pályája' hasonlításába, 's ezt csak azért, hogy azon hibába ne essem, mellybe a' nemes gróf, midőn ő a' két költő' egész pályájáról szól, holott a' kérdés' tárgya Kisfaludy Sándor' munkáinak III. és IV. kötete 's Vörösmartynak I. és III. kötete volt, és semmi egyéb. Ezeket hasonlításuk össze; feledjünk-el minden egyebet, feledjünk-el a' személyeket, 's maradjunk a' dolognál.

A' Kisfaludy Sándor' két kötetében foglaltatik négy rege, u. m. Dobozy Mihály; Kemend; Döbrönte; A' megboszult hitszegő. Ismétlem: csak ezen négy rege' megkoszorúzásáról lehetett a' társaság' határozatai szerint szó, és csak ezen négy regéről volt szó. Más felől a' Vörösmarty' két kötetében foglaltatnak ennek dalai és epigrammái, népi és vegyes költeményei, minden balladái és románczai, Hábador és Cserhalom, Tündérvölgy és Széplak, A' Rom 's A' két szomszédvár, Eger 's némelly töredékek; 's itt ezekről, csak ezekről, de ezekről mind volt szó a' Kisfaludy' négy regéje átellenében! Én nem tartozom azok közé, kik azon akadnak-fel, hogy Kisfaludy Sándor' jutalmazott darabjai csak 3500 sorból állanak, midőn Vörösmartyéi 12,230ból, vagy épen, mathematikai calculus szerint Vörösmarty' 12,230 sorát olly rövid versekre szabdalván-fel, millyenek a' Kisfaludyéi, *huszonegyezret* tesznek: mert én a' szellemi munkák' becsét nem rőfszámra mérem, ámbár nem lehet tagadni, hogy ceteris paribus 21 ezer csakugyan több valamivel mint 3 's fél ezer; — nem vagyok azoknak egyike, kik úgy hiszik, hogy mivel kisfaludyféle sort napjában alkalmasint lehet szá-

zanként is írni, midőn a' mértékes sorok, kivált ha egyszersmind rímelték, hasonlíthatatlanúl több időt és gondot, fáradságot és ügyességet kívánnak: mert én a' művet úgy veszem a' mint van, 's illyek ceteris paribus talán csak a' személy' érdemét nevelik, itt pedig kirekesztőleg csak a' munkáról van szó; — nem tartok azokkal, kik azt számolgatják, hogy a' Kisfaludy' két füzetkéjében csak négy történet foglaltatik, midőn Vörösmarty' két kötetében csak fő-történet is húsz; ámbar a' húsz csakugyan több mint négy, és húsznak teremtésére több alkotó-ész kell mint négyéhez: mert itt munkáról, nem a' szerző' lángelméjéről van szó; — én tehát nem álítom össze sem számra, sem fáradságra, mellybe kerülhettek, sem erőre, mellyet kívántak, de még — a' mi igazságos lenne — belső érdemre sem. Hanem azt kérdem a' nemes gróftól — 's itt izlésére, ítéletére, részrehajlatlanságára 's őszinte igazságszeretetére hivatkozom, hogy ha: — dato non concessio — az egy *Dobozy* felér belső becsre Vörösmarty' minden dalaival 's epigrammaíval, *Kemend* Vörösmarty' népi 's minden vegyes költeményeivel, *Döbrönte* Vörösmarty' minden balladáival és románczaival, a' *Megboszult* hitszegő Vörösmarty' Hábadorjával: —

engedelmet kérek, ha föltételemnél akaratom ellen is mosolyra kell elvonulni ajkaimnak — de feltevéen, mit nem hiszek, hogy a' megjutalmazott négy rege nyom annyit, mint mind az a' sok és sokféle poetai kincs, mi Vörösmarty' első kötetében van lerakva; kérdem a' nemes gróftól: semmi tehát *Cserhalom*? ez a' gyémántja a' magyar költészet' koronájának? hol a' nyugat' keresztény és hősvilága, a' kelet' szerelme 's kalandorvilága vetélkedik? Semmi az a' *Tündérvölgy*, mellyben minden bányái ki látszanak fosztva lenni egy kimeríthetetlen gazdagságú, vakító ragyogású keleti phantasiának, melly Moore Tamás' műveit kivéve, nem tűr hasonlítást europai művel, 's daczára látszik alkotva lenni az indus és perzsa dalnokoknak, megmutatni nekik, hogy az oriens' tündéerkertjeihez 's rózsatömkelegéhez nyugoti elme is lelt utat? És *Széplak* semmi? semmik azok az érzések' örvényei 's kínok' kínjai, festve páratlan ecsettel? És semmi az a' *Két szomszédvár*, egy eposi Shakespeare, egy költő-prometheus' teremtménye: ez a' canticum canticorumja a' gyűlölség' poesisának; óriási szenvedelmeknek ezen elsodró viharai, ropant erőknek e' tengerárjai, mellyeknél feláldozni tetszett a' költőnek a' külső valósá-

got, de megtartá azt a' belső öszhangot és egyenmértéket, melly a' szertelennek is vív ki helyet a' költészetben? És semmi-e végre — hogy *Délszigetet* és *Magyarvárt*, mint töredékeket, elhallgassam — semmi-e *Eger*, ez a' magyar eposok' koronája, mellyben annyi művészi értelemmel a' legkülönfélébb alkotó részekből olly harmonicus egész állott össze, hol nem tudjuk a' nemzeti 's individualis bélyegek' különféleségeit és sokaságát, vagy az érzések' festését, vagy a' történetek' füzését, vagy az erőben 's lágyságban, szigorú szabatosság 's ismét virágzó képekben dús előadást csodáljuk, vagy a' technai tökélyt magasztaljuk 's tűzzük-ki példányúl? Ez a' kis Ilias, ez az eposaink' eposa, melly maga elegendő költőjére mulhatatlan fényt és ragyogást árasztani: ez is tehát mind semmi? 'S ezek mind együtt nem voltak képesek a' nemes gróf' mérőserpenyűjében a' Vörösmarty' csészéjét lesülyeszteni? — Elvárjuk tehát a' nemes gróf' okait, elvárjuk, hogy tévedéseinkből kiragadtassunk, elvárjuk megmutatását nem annak: mit tett Kisfaludy és mit Vörösmarty, 's mit nyom Himfy vagy Zalaán, mit nyomnak a' Kisfaludy', és mit Vörösmarty' dramái? kinek hajai őszek, 's ki nyerhet még jövőendőben koszorút? hanem mi-

után visszatérítettük a' kérdést kerékvágásába, annak megmutatását várjuk-el, hogy a' két rendű jutalmazott munkák nem csak nem hasonbecsűek, — mert ha illyennek tartaná a' nemes gróf, legalább a' jutalom' hasonrészekre osztásán nem akadna-fel — hanem, hogy a' négy rege együtt becsesb, mint a' Vörösmarty' előhozott munkái. Egyébiránt örülhetünk, hogy olly tárgy jöve gróf Dessewffy által szóba, mellynek indulat 's személyesség nélkül, minden oldalról mély, 's majd specificumokba ereszkedő nyomozása, fejtegetése nem lehet nem hasznos az ideák' fejlődése, ismeretek' terjedése, literaria historiánk' egyik létalapos kérdésének eldöntésére nézve. E' fejtegetésnek megkezdése már az, mit most a' nemes gróftól várunk: mert mindenkor az először felszólamló' kötelessége állítását védeni; nekünk tagadó állásunknál fogva csak akkor leszen tisztünk — a' mit örömmel teljesítendünk — a' szóban munkák' egyenkénti szoros és összehasonlító bírálgatásába bocsátkozni, midőn gróf Dessewffy József is meg fogja ezt tenni maga részéről, a' nélkül hogy bennünket a' maga állítása' valóságáról meggyőzne.

Békefy.